

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**De verzamelwoede van Martinus van Marum (1750-1837) en de
ouderdom van de aarde. Herkomst en functie van het Paleontologisch en
Mineralogisch Kabinet van Teylers Museum**
Sliggers, B.C.

Citation

Sliggers, B. C. (2017, March 30). *De verzamelwoede van Martinus van Marum (1750-1837) en de ouderdom van de aarde. Herkomst en functie van het Paleontologisch en Mineralogisch Kabinet van Teylers Museum*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/47851>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/47851>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/47851> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Sliggers, B.C.

Title: De verzamelwoede van Martinus van Marum (1750-1837) en de ouderdom van de aarde. Herkomst en functie van het Paleontologisch en Mineralogisch Kabinet van Teylers Museum

Issue Date: 2017-03-30

DANKWOORD

Het was omstreeks mijn zestigste verjaardag dat ik de laatste jaren van mijn arbeidzame leven bij Teylers Museum meer diepgang wilde geven door onderzoek te doen naar de herkomst van de paleontologische en mineralogische collecties. Zo kon ik mijn vergaarde kennis bij de Rijks Geologische Dienst (1968-1988), die van mijn historisch onderzoek als liefhebber van archieven en die als conservator van het Paleontologisch en Mineralogisch kabinet van Teylers Museum (vanaf 2002) combineren. Huib Zuidervaart (Huygens Instituut ING) las als eerste mijn projectplan en vertelde me dat ik hierop wellicht kon promoveren. Dit gaf mijn onderzoek een geheel andere draai. Ik ben vooral dank verschuldigd aan Frans van Lunteren, die bij de Rijksuniversiteit Leiden de Teylers leerstoel ‘Geschiedenis van de Natuurwetenschappen’ bekleedt. Hij omarmde mijn plan en zorgde ervoor dat ik aan die zelfde universiteit een promotieplaats kreeg. Mijn andere promotor werd Eric Jorink, die als onderzoeker verbonden is aan het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis van de KNAW. Hij was ondertussen benoemd tot bijzonder hoogleraar vanwege Teylers Stichting aan de faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden, waar hij de nieuw ingestelde leerstoel ‘Verlichting en religie in historisch en sociaal cultureel perspectief’ bekleedt. Hij diende zich halverwege mijn onderzoek aan en zorgde ervoor dat mijn aanpak een wetenschapsfilosofische verdieping kreeg. Hun enthousiasmerende begeleiding is uiteindelijk de reden dat deze publicatie hier voor u ligt. Grote dank ben ik ook verschuldigd aan Wijnand Mijnhart, Rob Visser en Bert Theunissen, die mij al in een vroeg stadium hebben behoed voor een dubbele hoeveelheid tekst en heel veel onnodige uitweidingen.

Het welslagen van het gehele project was onmogelijk geweest zonder de medewerking van Marjan Scharloo, directeur van Teylers Museum, die mij gelegenheid gaf ook in werktijd onderzoek te verrichten. Ook bij haar voorganger Eric Ebbinge kreeg ik altijd de ruimte om de collecties in volle breedte te bestuderen en via tentoonstellingen te vertalen naar een breed publiek. Dit deed ik niet alleen vanuit mijn vakgebied, maar altijd in relatie tot de kunsten, die in de periode van de Verlichting, toen het museum werd geopend, een bondgenootschap aangingen. Niet langer was kennis voorbehouden aan de elite, maar werd ze toegankelijk voor iedereen en vaak ten nutte van het algemeen. Ik dank mijn collega's die de bij een dergelijk instituut behorende disciplines beheersen en die met mij hebben willen delen: Carel van Tuyll, Michiel Plomp en Terry van Druuten voor de kunst, Marijn van Hoorn voor de natuurkunde, Paul Beliën en Jan Pelsdonk voor de numismatiek, terwijl Geert-Jan Janse, Herman Voogd, Fred Pelt, Robien van Gulik, Nadia Kersten, Hilde Werner, Michel Hommel, Marijke Naber, Fieke Kroon, Froukje Budding en Nico Vennik het brede kader vormden waarbinnen alles plaatsvond. Apart wil ik fotograaf Martijn Zegel noemen, die voor mijn onderzoek onnoemelijk veel heeft gedigitaliseerd.

Tijdens het onderzoek en bij het afronden van de hoofdstukken mocht ik altijd rekenen op steun van Alle de Jonge (achttiende eeuw), Huib Zuidervaart (verzamelaars), Paul Tambuyser en Jan Stobbe (mineralogie), John de Vos (paleontologie), Marion Peters (Nicolaes Witsen), Dick Mol (mammoet), Roelof van Gelder (simplicia), Alle Hoekema (religie), Florence Pieters (Mosasaurus), Ruud Vlek (veilingen), Dirk d'Engelbronner (Carel Clemens Elias d'Engelbronner), Herman Pabbruwe (literatuur) en Martin Weiss (Martinus van Marum). Door middel van mails en gesprekken corrigeerden, assisteerden en informeerden zij mij over zaken die ik nog niet wist.

Zonder hulp van Willem van Haard waren de in het Latijn geschreven brieven, onder andere aan Linnaeus, onvertaald en dus onbegrepen gebleven. Hij zorgde niet alleen voor tientallen transcripties maar ook voor vertalingen waarin de stem van de schrijver doorklonk. Anja Nerrings deed dat voor de voornamelijk Franse correspondentie van Martinus van Marum, alleen waren dat een paar honderd brieven meer! Zij hielpen mij op die manier de brede basis onder mijn onderzoek te leggen. De ondertussen verkregen enorme hoeveelheid data werden door mijn zwager Erik Jan de Wilde en neef Abel statistisch verwerkt en schitterend vormgegeven in tabellen. Mijn Teylercollega Michel Hommel was verantwoordelijk voor de finale redactie en vond nog heel wat kaf in het koren. Ik ben hem hiervoor heel dankbaar. Dank ook aan mijn buitenlandse collega's, die mij hielpen bij determinaties en het thuisbrengen van etiketten: Mario Engelmänn, Joachim Dietrichs, Thorsten Gelsing en Georg Markl.

Ik heb veel tijd doorgebracht in depots, op studiezalen van archieven en bibliotheken, en in paleontologische en mineralogische collecties in binnen- en buitenland. Speciale dank voor het leveren van meer dan het gevraagde gaat naar Angelika Hugger, afdeling handschriften van de Zentralbibliothek Zürich, en Bärbel Krause van de Sächsische Landesbibliothek van de Universitätsbibliothek Dresden. Ook de British Library, de Koninklijke Bibliotheek, de Artis Bibliotheek en de meeste universiteitsbibliotheken brachten schatten boven water, evenals het Nationaal Archief, het Koninklijk Huisarchief, het Noord-Hollands Archief en een aantal gemeentearchieven.

Maar de rijkste bron was steeds Teylers Museum, dat een bijna compleet wetenschapshistorisch bedrijfsarchief bewaart, van directeursnotulen tot kasbewijzen en van genootschapsarchieven tot prijsvraagdossiers. Aangevuld met het Van Marumarchief in het Noord-Hollands Archief, is bijna elke stap die Van Marum zette te volgen. Ik voel het nog steeds als een groot voorrecht dat ik zo lang in Teylers Museum heb kunnen werken.

De tijd en energie die ik in mijn promotieonderzoek stopte, vielen niet Andrea ten deel. Ik ben haar oprecht dankbaar dat zij begreep dat we noodgedwongen enkele jaren gasten over de vloer hadden, waaronder Martinus van Marum, niet bepaald de makkelijkste, Adriaan van Zeebergh, die we liever zagen gaan dan komen, en Barthélemy Faujas de Saint-Fond, een slijmerd, terwijl we Johannes Frederik Gronovius graag nog eens ontvangen. Een betere (gast)vrouw kan ik me niet wensen.